

نگاهی به مقررات اضطراری در کشور ترکیه

مجموعه ۲۵ اکتبر ۱۹۸۲

دکتر پرویز حسینی، سناتور سابق ایران

مجموعه این مجری برگرفته از فصل و بیست اضطراری کشور ترکیه می باشد که در روزنامه رسمی جمهور
ترکیه، مورخ ۲۵ اکتبر ۱۹۸۲، به شرح مندرج در پیوسته آمده است. این فصل بیست و
۲۵ در مجموع به بخش بیست و نهم در این کشور است. این فصل اضطراری در حالت عادی
تجدید و تجدید صلاح می آید. این فصل بیست و نهم در این کشور است. این فصل اضطراری
تجدید و تجدید صلاح می آید. این فصل بیست و نهم در این کشور است. این فصل اضطراری
تجدید و تجدید صلاح می آید. این فصل بیست و نهم در این کشور است. این فصل اضطراری
تجدید و تجدید صلاح می آید. این فصل بیست و نهم در این کشور است. این فصل اضطراری
تجدید و تجدید صلاح می آید. این فصل بیست و نهم در این کشور است. این فصل اضطراری
تجدید و تجدید صلاح می آید. این فصل بیست و نهم در این کشور است. این فصل اضطراری

بخش اول: مقررات عمومی

بخش دوم: تعهدات و محدودیتهای لازم مطالعات فرسنگی

بخش سوم: نهادها و اجرا

بخش چهارم: درخواست کمک

بخش پنجم: آیین دادرسی و مقررات جزایی

بخش ششم: مقررات متفرقه

مقدمه :

سابقه طرح موضوع وضعیت اضطراری در کشورها حاکی از آنست که اولین توجه به این مسأله با نگاه سیاسی بوده؛ بدین معنی که هر زمان پایه‌های قدرت در جامعه‌ای به لرزه درمی‌آید مسأله اعلام وضعیت اضطراری از سوی حکومتها بخصوص در شکل حکومت نظامی و ... جلوه می‌کرده است. لیکن امروزه این موضوع در حوزه مسائل دیگر اجتماعی منجمله بحرانهای طبیعی، بحرانهای اقتصادی و ... نیز کاربرد یافته است.

از آنجاکه زیربنای اصلی اعمال و اجرای وضعیت اضطراری آن است که مقامات یا دستگاهی بتواند کاری را انجام دهد که اصولاً صلاحیت آنرا ندارد، و از طرفی آنچه صلاحیت همه را تعیین و مقرر می‌دارد، قانون است لذا مبانی قانونی در بحث وضعیت اضطراری توجه ویژه‌ای را می‌طلبد.

بر این اساس وضعیت اضطراری چه بصورت عمومی و گسترده در سطح کشور و چه بصورت محدود در بخشی از یک کشور بلحاظ برهم زدن چهارچوب جاری (عادی) صلاحیتها و نظامات قانونی مربوطه نیازمند اجازه خاص در قانون اساسی و به تبع آن قوانین عادی و مقررات دولتی است.

برای نمونه در کشور اسپانیا، دولت وضعیت فوق‌العاده را با فرمان صادره از سوی هیأت وزیران و حداکثر برای مدت پانزده روز اعلام می‌نماید و همزمان مراتب را به مجلس نمایندگان گزارش نموده و مجلس نیز فوراً برای رسیدگی به این امر تشکیل جلسه می‌دهد. تمدید مدت مزبور بدون مجوز مجلس مجاز نیست. اعلام حکومت نظامی نیز فقط براساس پیشنهاد دولت و با رأی اکثریت مطلق اعضاء مجلس نمایندگان می‌باشد. ضمناً منطقه، مدت و شرایط حکومت نظامی نیز توسط مجلس تعیین می‌گردد. در این ایام دولت می‌تواند مصوباتی را که در حکم «فرمانهای قانونی» است بطور موقت تصویب نماید. و این مصوبات نمی‌تواند نظم تشکیلات اساسی حکومت، حقوق، وظایف و آزادیهای مندرج در قانون اساسی، همین طور نظام خودمختاری عمومی و یا قانون انتخابات عمومی را مخدوش نماید. ضمناً این فرامین می‌بایست فوراً به مجلس نمایندگان تقدیم شده و مجلس نیز پس از مدت سی روز می‌بایست با رأی‌گیری موافقت یا عدم موافقت خود را با این مصوبات اعلام نماید.^۱

دولت کره جنوبی نیز ضمن دو اصل ۷۶ و ۷۷ قانون اساسی خود بنحو مشروحی به موضوع اعلام وضعیت اضطراری پرداخته که ماحصل آن نکات ذیل است:

- در زمان ناآرامیهای داخلی، تهدید خارجی، بلایای طبیعی و یا بحران شدید اقتصادی و مالی، رئیس جمهور می‌تواند درخصوص این امور به حداقل اقدامات لازم مالی و اقتصادی میلرزد و یا برای حفظ نظم و صلح عمومی و امنیت ملی در صورت اضطرار و عدم امکان تشکیل مجلس ملی دستورات و احکامی که اثر قانون را دارند صادر نماید. همینطور وی اختیار صدور دستورات و احکام را در صورت بروز کشمکشهای عمده منحل امنیت ملی دارا می‌باشد و این دستورات و اقدامات انجام یافته باید به فوریت به اطلاع مجلس ملی رسیده و موافقت مجلس را کسب نماید. در صورت مخالفت مجلس اعمال و دستورات صادره بلااثر خواهند گردید.

- رئیس جمهور موظف است تحولات حاصل از اجرای اختیارات خاص خود را به اطلاع عموم برساند.

^۱ - اصول ۱۱۶ و ۸۶ قانون اساسی اسپانیا، انتشارات دفتر توافقی بین‌المللی نهاد ریاست جمهوری - ۱۳۸۱

- در مواردی که ضرورت نظامی ایجاب می‌نماید و یا برای حفظ امنیت و آسایش و نظم عمومی لازم است که نیروهای نظامی در زمان جنگ بسیج شوند، رئیس جمهور می‌تواند حکومت نظامی را به ترتیب معین شده در قانون اعلام نماید.
- بهنگام حکومت نظامی (فوق‌العاده) می‌توان اقدامات ویژه‌ای با رعایت ضرورت تضمین آزادی بیان، مطبوعات، اجتماعات و انجمنها یا اختیارات قوه مجریه و قوه قضائیه به شرح مقرر در قانون اتخاذ کرد.
- هنگامیکه رئیس جمهور اعلان حکومت نظامی می‌نماید باید مجلس ملی را بلادرنگ مطلع نموده و هنگامی که این مجلس با اکثریت کل اعضاء درخواست لغو حکومت نظامی را بکند، رئیس جمهور باید از آن تبعیت کند.^۲
- در کشور مصر بموجب اصل ۱۴۸ قانون اساسی این کشور، رئیس جمهور می‌تواند بنابر توصیه قانون دولت اضطراری اعلان نماید. چنین اعلانی باید طی پانزده روز به مجلس عوام ارائه شده تا در مورد آن تصمیم مقتضی اتخاذ نماید. بهرحال دولت اضطراری در تمام موارد بایستی دارای مدت زمان کوتاهی بوده و قابل تمدید نخواهد بود مگر اینکه مجلس تصویب نماید.^۳
- در عربستان اعلام وضعیت اضطراری، بسیج عمومی و جنگ از اختیارات پادشاه بوده و مقررات در این مورد براساس قانون معین می‌شود.^۴
- و در نیجر رئیس جمهور پس از اعلام نظر هیأت وزیران در شرایط تعیین شده در قانون وضعیت اضطراری را در کشور اعلام می‌کند.^۵
- از توجه به نمونه‌های فوق و دیگر نمونه‌های مشابه می‌توان اصول زیر را از ضوابط قانونی کشورها در بحث وضعیت اضطراری استنتاج نمود:
- الف) تلاش دولت‌ها براینست که در فرآیند اعلام این وضعیت پارلمان بعنوان نماد حاکمیت ملی نقش اساسی داشته و به عبارت دیگر قدرت برخاسته از مردم آن را وضع و حتی اختیارات مربوطه را به عهده بگیرد تا بدین ترتیب ضریب سوءاستفاده‌های احتمالی از قدرت استثنایی حاصل شده در این مدت کاهش یابد؛ این شیوه در اعلام خاتمه یا تمدید وضعیت اضطراری نیز جاری می‌گردد.
- ب) سعی می‌شود اختیارات تفویض شده تحت نظارت مجلس یا نهاد ناظر قانون اساسی و یا قوه قضائیه (دادگاهها) اعمال گردد.
- ج) میزان اختیارات تفویضی معمولاً تابعی از شدت و ضرورت وضعیت پیش آمده است؛ بنابراین همه شرایط از قبل قابل پیش بینی نیست.
- د) تلاش می‌گردد تا واگذاری اختیارات بیش از آنکه به فرد یا مقام خاصی صورت گیرد به هیأت یا شورا (کمیته) خاصی صورت پذیرد.

^۲- قانون اساسی کره جنوبی، انتشارات دفتر توافقی‌های بین‌المللی نهاد ریاست جمهوری - ۱۳۷۸

^۳- قانون اساسی مصر، انتشارات دفتر توافقی‌های بین‌المللی ریاست جمهوری - ۱۳۸۱

^۴- قانون اساسی عربستان سعودی، اصل ۶۱ انتشارات دفتر توافقی‌های بین‌المللی ریاست جمهوری - ۱۳۷۹

^۵- قانون اساسی نیجر، اصل ۵۴ انتشارات دفتر توافقی‌های بین‌المللی ریاست جمهوری - ۱۳۷۹

ه) در محدود نمودن حقوق و آزادیهای بنیادین شهروندان، تعهدات حقوق بشری بین‌المللی دولتها بعنوان چهارچوب اصلی مطمح نظر است.^۶
با مرور از مباحث فوق به اصول و نظامات قانونی مربوط به اعلام وضعیت اضطراری در کشور ترکیه که موضوع اصلی بحث ماست می‌پردازیم.

بخش اول: مقررات عمومی

در این بخش ابتدا قانونگذار هدف (Purpose) از وضع قانون را تعیین و تبیین آئین و شرایط اعلان وضعیت اضطراری در کشور اعلام نموده و این وضعیت را منحصر در وقوع چهار حادثه دانسته است.

۱- بلایای طبیعی.

۲- شیوع بیماری خطرناک.

۳- بحران جدی اقتصادی.

۴- اقدام جدی علیه نظم عمومی و یا حقوق و آزادیهای اساسی.

و متقابلاً حوزه شمول (Scope) خود را شامل موارد آتی دانسته است. مقررات اعلام وضعیت اضطراری، تعهدات کاری و مادی اقتصادی که در دوره حالت اضطراری بر عهده شهروندان قرار می‌گیرد، مقررات متفاوت در ارتباط با انواع گوناگون حالت اضطراری از آن جهت که میزان پیش‌بینی محدودیت برای حقوق و آزادیهای اساسی شهروندان در هر حالت متفاوت خواهد بود، اینکه محدودیتهای ضروری چگونه و به کدام طریق برقرار خواهد گردید، چه نوعی از اقتدارات به مأمورین خدمات عمومی اعطاء خواهد شد، چه تحولاتی در موقعیت مأمورین رسمی ایجاد می‌گردد و نهایتاً تشریفات اداری دوران اضطراری.

شرایط و تشریفات صدور اعلامیه حالت اضطراری:

در شرایطی که هریک از دلایل چهارگانه اعلام حالت اضطراری حادث گردد شورای وزیرانی که تحت ریاست رئیس جمهوری تشکیل جلسه داده وضعیت اضطراری را اعلام خواهد نمود. پس از تصویب موضوع در هیأت وزیران و قبل از اعلام رسمی آن موضوع می‌بایست به فوریت برای تصویب به مجلس بزرگ ملی ترکیه منعکس گردد و اگر این مجلس در تعطیلات باشد به فوریت برای ملاحظه امر و اتخاذ تصمیم فراخوانده خواهد شد. مجلس این امکان را دارد که دوره زمانی انتخاب شده را تغییر داده و اصلاح نماید؛ اما نکته قابل توجه این است که اعلام وضعیت اضطراری در کشور ترکیه چه در یک ناحیه و چه در سراسر کشور محدود به یک دوره شش ماهه می‌باشد و تمدید آن با درخواست هیأت وزیران و تصویب مجلس حداکثر برای یک دوره چهار ماهه مجاز خواهد بود. البته وفق قانون هیأت وزیران می‌تواند قبل از اتخاذ تصمیم در مورد مسائل مرتبط با تمدید دوره، تغییر حوزه شمول یا خاتمه وضعیت اضطراری با شورای امنیت ملی کشور مشورت نماید.

^۶ در ارائه استنتاجات فوق از تقریرات دکتر اردشیر امیراجمند در مباحث ارائه شده در دانشگاه شهید بهشتی بهره‌گیری شده است.

نهایت اینکه پس از طی مراحل فوق تصمیم به اعلام وضعیت اضطراری در کشور، مدت و حوزه شمول آن می‌بایست توسط رادیو و تلویزیون ترکیه اعلام (منتشر) و اگر شورای وزیران ضروری تشخیص دهد توسط رسانه‌های دیگر نیز انعکاس عمومی یابد.

وضع مقررات در طول این دوره بدین کیفیت است که هیأت وزیرانی که تحت ریاست رئیس جمهور تشکیل می‌گردد، می‌تواند تصویب نامه‌هایی با الزام قانونی^۷ در موضوعات ضروری مرتبط با حالت اضطراری را بدون رعایت تشریفات مندرج در قانون اساسی^۸ صادر نموده و با انتشار در روزنامه رسمی جهت تأیید آنها را به مجلس بزرگ ملی تقدیم نماید.

بخش دوم: تعهدات و محدودیتهای لازم

در این بخش مقررات وضعیت اضطراری کشور ترکیه در مبحث تعهدات و محدودیتهای با لحاظ عوامل (دلایل) چهارگانه پیش گفته در مورد اعلام این وضعیت در سه قسمت تفکیک و دسته بندی شده‌اند. دسته اول اختصاص به تعهدات و محدودیتهای لازم در هنگام بروز بلاهای طبیعی و شیوع بیماریهای خطرناک، دسته دوم اختصاص به تعهدات و محدودیتهای مربوط به بروز بحران جدی اقتصادی و دسته سوم اختصاص به تکالیف و محدودیتهای مرتبط با اقدامات علیه نظم عمومی دارد. با وصف فوق این تکالیف (تعهدات) و محدودیتهای را از نظر می‌گذاریم.

7- Decrees having the force of law

^۸ - بویژه تشریفات مندرج در اصل ۹۱ قانون اساسی ترکیه. در این اصل داریم: مجلس بزرگ ملی ترکیه می‌تواند به شورای وزیران اختیار صدور تصویب نامه‌های با الزام قانونی را تفویض نماید اگر چه حقوق اساسی، حقوق و تکالیف فردی مندرج در اولین و دومین بخش قانون اساسی و حقوق و تکالیف سیاسی اشاره شده در بخش چهارم نمی‌تواند با این تصویب‌نامه‌ها تحت شمول قرارگیرد مگر در دوران وضعیت اضطراری و حالت نظامی. قانون تفویض اختیار می‌بایست هدف، حوزه، اصول و دوره اجرایی بکارگیری تصویب نامه‌های قانونی و اینکه آیا بیش از یک تصویب نامه در این دوران صادر خواهدشد را معین نماید برکناری یا استعفاء شورای وزیران و یا خاتمه دوره قانونگذاری نمی‌بایست موجب سلب اختیارات تفویض شده در این دوره گردند. بهنگام تأیید تصویب نامه‌ای با الزام قانونی قبل از خاتمه دوره فوق‌الاشاره، مجلس بزرگ ملی ترکیه می‌بایست همچنین اعلام دارد آیا قدرت (اختیار) تفویض شده خاتمه یافته یا تا پایان دوره اشاره شده ادامه دارد.

- مقررات مربوط به تصویب نامه با الزام قانونی صادره از سوی شورای وزیرانی که در دفتر ریاست جمهوری در دوران حالت نظامی یا وضعیت اضطراری تشکیل جلسه میدهد مشروطه ضوابط ذیل می‌باشند:

- تصویب نامه‌های قانونی در روزی که در روزنامه رسمی منتشر می‌گردند لازم‌الاجرا می‌شوند. اگر چه در خود تصویب نامه تاریخ دیگری برای لازم‌الاجرا شدن آنها معین شده باشد.

- تصویب نامه‌ها در روز انتشارشان در روز نامه رسمی به مجلس بزرگ ملی ترکیه تسلیم می‌گردند.

- قوانین مربوط به تفویض اختیار و تصویب نامه‌های دارای الزام قانونی بر اساس آنها، می‌بایست در کمیته‌ها و جلساتی از مجلس بزرگ ملی ترکیه که با حضور تمام اعضاء تشکیل می‌گردند بنحو فوق‌العاده مورد بررسی قرار گیرند.

- تصویب نامه‌هایی که در روز انتشارشان به مجلس بزرگ ملی ترکیه تسلیم نشوند در همان تاریخ، اجرائشان متوقف می‌شود و تصویب نامه‌هایی که بوسیله مجلس بزرگ ملی ترکیه رد گردند نیز از همان تاریخ انتشار تصمیم مربوطه در روزنامه رسمی، متوقف می‌گردند.

مقررات اصلاحی تصویب نامه‌ها که بعنوان اصلاحیه به تأیید رسیده‌اند از روز انتشارشان در روزنامه رسمی لازم‌الاجرا می‌گردند.

دسته اول :

تعهدات این دسته خود به تعهدات مالی (Financial obligations) تعهدات مادی (Material obligations) و تعهدات کار (Labour obligations) و همچنین اقدامات (محدودیت‌هایی) که باید اعمال شوند تقسیم می‌گردند. در بخش تعهدات مالی می‌توان موارد و اصول زیر را اشاره نمود :

- ۱- به هنگام بروز حالت اضطراری به واسطه بلایای طبیعی یا بیماری‌های خطرناک منابع مالی لازم در وهله اول از منابع عمومی کشور تأمین می‌گردد.
- ۲- اگر تسهیلات مالی کافی و به موقعی از منابع عمومی تأمین نشد برای امور فوری و ضروری، تسهیلات مؤسسات اعتباری مرتبط با ناحیه مربوطه درخواست و بکار گرفته خواهند شد.
- ۳- بهنگام انجام موارد فوق تلاش بر این خواهد بود تا وقفه ای در انجام خدمات عمومی حاصل نگردد.

در بخش تعهدات مادی می‌توان به موارد و اصول زیر اشاره نمود:

- ۱- مؤسسات عمومی و اشخاص حقیقی و حقوقی بهنگام اعلام حالت اضطراری به واسطه دو دلیل فوق‌الاشاره می‌توانند ملزم به تأمین امکانات از جمله زمین، ساختمان، محل استقرار، وسایل و ابزار، مواد غذایی، دارو و تسهیلات پزشکی جهت انجام تعهداتی که به عهده دارند، گردند.
- ۲- در اجرای بند فوق ابتدا تعهدات بر عهده بخش‌های دولتی که بودجه خاص این اقدامات را دارند قرار می‌گیرد؛ همین‌طور بخش‌های دولتی مرتبط با بودجه عمومی، مؤسسات اقتصادی دولتی و سازمانها و مؤسساتی که وابسته به ایشانند و نیز دستگاه‌های اداری محلی و در صورتیکه بدلائیل منطقی منابع ایشان کافی بنظر نرسد تعهدات مزبور بعهده مؤسسات و اشخاص خصوصی منطقه با توجه به ظرفیت و منابع ایشان قرار می‌گیرد.
- ۳- در صورتیکه برخی اقلام ضروری همچون غذا، پوشاک، وسایل، مواد، دارو و تجهیزات پزشکی در محدوده منطقه مربوطه قابل تأمین نباشد، آنها می‌توانند از نزدیکترین منطقه براساس مقررات این قانون درخواست و تأمین گردند.

و در بخش تعهدات کار نیز اصول و موارد ذیل قابل توجه‌اند:

- ۱- در مناطقی که وضعیت اضطراری اعلام می‌شود تمامی شهروندان بین ۱۸ تا ۶۰ سال متعهد به انجام وظایفی هستند که در این حالت به عهده ایشان قرار می‌گیرد.
- ۲- بهنگام اجرای مقررات مربوط به تعهدات کار، سن، جنس، سلامتی، حرفه و موقعیت اجتماعی فرد و خانواده و وابستگی‌اش مدنظر قرار می‌گیرد.
- ۳- در صورتیکه ضرورت اجبار کند ساعات کار در کارگاهها، چه در شب و چه در روز براساس نوع و میزان نیاز به نیروی انسانی افزایش پیدا می‌کند؛ اجرای مقررات مربوط به تعطیلات آخر هفته، مقررات مربوط به تعطیلات عمومی و استراحت میان روز می‌تواند بطور کلی معلق شود.

در بخش اقدامات (محدودیت‌هایی) که بهنگام وقوع حالت اضطراری به هریک از دلایل دوگانه فوق‌الاشاره باید اعمال شوند می‌توان به نکات زیر اشاره نمود:

- ۱- ممنوعیت مردم از اقامت در مناطق معین مرتبط با ناحیه اعلام وضعیت اضطراری شده، محدودیت ورود به ناحیه مربوطه یا عزیمت از نواحی معینه، تخلیه مناطق شخصی و انتقال مردم به نواحی دیگر
- ۲- تطبیق تعلیمات در همه سطوح چه در مؤسسات دولتی و چه در مؤسسات خصوصی، و حتی بستن موقتی خوابگاههای دانشجویی جز در مورد مراجع قضایی و نظامیان
- ۳- کنترل و محدودسازی زمان شروع و خاتمه کار گزینوها، رستورانها، اماکن عمومی، نوشیدنی-فروشی‌ها، میخانه‌ها، دیسکوتکها، بارها، اماکن رقص، سینماها و تئاترها و دیگر اماکن تفریحی، کلوپها و سالنهای قمار، هتلها، متلها و دیگر اماکنی که در تعطیلات استفاده می‌شوند.
- ۴- محدود ساختن و یا تطبیق تعطیلات سالانه اشخاصی که در حمل و نقل خدمات مورد نیاز در دوران حالت اضطراری فعالیت دارند.
- ۵- در صورت ضرورت در اختیارگیری تمامی امکانات رسانه‌های جمعی و وسایل آنها در ناحیه اعلام وضعیت شده.
- ۶- تخریب بناهای غیر ایمن، انهدام املاک دولتی و اموال خصوصی که تهدیدکننده بهداشت عمومی‌اند و مواد غذایی یا سایر محصولات که غیربهداشتی تشخیص داده می‌شوند.
- ۷- کنترل و محدودسازی و در صورت ضرورت ممنوعیت ورود یا به خارج بردن مواد غذایی معین، حیوانات، علوفه حیوانات یا محصولات، از ناحیه تعیین شده.
- ۸- وضع مقررات در مورد توزیع کالاهای ضروری (اساسی).
- ۹- الزام و کنترل نسبت به تأمین کالاهای اساسی چون غذا، روغن، همین طور امکانات گرمایش، روشنایی، نظافت، دارو، مواد شیمیایی و سایر مواردی که برای حفظ و تأمین سلامتی بکار برده می‌شوند؛ مداوای امراض و مسائل پزشکی، کالا و موادی که در ساختمان سازی بکار برده می‌شوند، صنعت، حمل و نقل، کشاورزی، توزیع و انبار کردن اقلام ضروری.
- ۱۰- کنترل رفت و آمد زمینی، دریایی و هوایی و محدود ساختن یا ممنوع کردن حمل و نقل اتوموبیلها به داخل یا خارج از منطقه اعلام وضعیت شده.

دسته دوم :

تعمدات و محدودیت‌هایی که بهنگام بروز بحران جدی اقتصادی ایجاد می‌شود، در شرایط وقوع چنین حالتی اقدامات ذیل معمول می‌گردد:

الف) شورای وزیران از طریق صدور تصویب نامه‌های قانونی تلاش خواهد کرد تا بازار را در جهت حفظ منافع، سرمایه و خدمات که همگی بر مالیات نیز مؤثرند کنترل نماید. همچنین عناصری چون پول (نقدینگی)، اعتبار، اجاره‌بها، کارمزد و سیاستهای مربوط به قیمت را هدایت می‌نماید.

ب) تشکیل شورای هماهنگی فعالیتهای اقتصادی در حالت اضطراری: این شورا با ترکیب اعضاء ذیل تشکیل خواهد گردید:

- ۱- نخست وزیر (که رئیس شورا نیز خواهد بود).
 - ۲- وزیر دولتی مسئول در امور اقتصادی (وزیر اقتصاد).
 - ۳- وزیر مالی، تجارت، کشاورزی و جنگلبانی، صنایع و تکنولوژی، انرژی و منابع طبیعی، گمرکات و کالاهای انحصاری و کار.
- ج) این شورا می‌تواند تذکرات لازم را به فرماندار ایالات (مناطق) همچنین هر نهاد و مؤسسه عمومی دیگر صادر نموده و تصمیماتی که می‌گیرد می‌بایست در روزنامه رسمی منتشر و به آگاهی عموم برسد.

دستقه سوم:

تکالیف و محدودیتهای مرتبط با اقدامات علیه نظم عمومی بهنگام اعلام حالت اضطراری بدلیل فوق برای حفظ امنیت ملی، ایمنی و نظم عمومی و همین طور جلوگیری از گسترش اعمال خلاف قانون علاوه بر اقداماتی که در بخش «محدودیتهای مربوط به حالت اضطراری بدلیل بلایای طبیعی و شیوع بیماریهای خطرناک» صورت می‌پذیرد اقدامات زیر نیز بعمل می‌آید:

- ۱- وضع حکومت نظامی بصورت کامل یا محدود.
- ۲- ممنوعیت هر نوع تجمع، تحرک جمعی یا تردد بوسیله اتوموبیل‌ها در مناطق معین یا در ساعاتی معین.
- ۳- مجاز بودن مأمورین برای بازرسی اشخاص، اتوموبیل‌های ایشان یا اموالشان و ضبط اقلام خاص جز در مورد قضات و نظامیان.
- ۴- الزام به همراه داشتن کارت هویت (شناسایی) برای آنهايي که داخل در مناطق اعلام وضعیت اضطراری شده قرار گرفته و یا به این مناطق وارد می‌شوند.
- ۵- ممنوعیت یا الزام به اخذ مجوز برای انتشار کتاب، روزنامه، مجله، بروشور و ... توقیف کتب، مجلات، روزنامه‌ها، بروشورها، کی‌ها و دیگر انتشاراتی که چاپ و انتشار آنها مخرب شناخته شده است.
- ۶- کنترل، محدودسازی و حتی ممنوعیت پخش و انتشار نوشتار، تصاویر، فیلمها، نوارهای صوتی و تصویری.
- ۷- افزایش اقدامات تأمینی برای امنیت داخلی بانکها و مؤسسات حساس عمومی و خصوصی.
- ۸- کنترل و در صورت ضرورت تعلیق یا ممنوع ساختن نمایش تمامی انواع فیلمها و نمایش‌ها
- ۹- ممنوعیت حمل و نقل تمامی انواع اسلحه‌ها اعم از آنکه دارای جواز دولتی باشند، همین طور ساخت یا نقل و انتقال انواع مهمات، بمبها، مواد تخریب کننده، آتشبارها، مواد رادیواکتیو و دارای قدرت تخریبی، محرق یا ایجادکننده مصنوعیت شیمیایی و تمامی انواع مواد سمی، گازهای خفقان آور و دیگر مواد مشابه.
- ۱۰- ممنوعیت اشخاص یا گروههایی از اشخاص که قصد بر هم زدن نظم یا امنیت عمومی را دارند از ورود به نواحی اعلام وضعیت اضطراری شده و اخراج چنین افراد یا گروهها از نواحی مربوطه و نیز الزام و اجبار آنها به اقامت در ناحیه مشخصی از منطقه.

- ۱۱- ممنوعیت، معوق نمودن و یا ملزم به اخذ مجوز نمودن تجمعات و تظاهرات در هر دو شکل محدود و وسیع آن.
- ۱۲- تعلیق قراردادهای کار و به تعویق انداختن اجرای آنها برای دوره زمانی حداکثر سه ماه^۹ (به استثناء مواردی که قراردادهای کار به درخواست کارگران خاتمه یافته تلقی می‌گردد).
- ۱۳- معلق نمودن فعالیتها و یا اجتماعات برای دوره زمانی حداکثر سه ماه.^{۱۰}
- ۱۴- به تعویق انداختن کلیه تصمیمات مربوط به محرومیت مستخدمین دولت حداکثر برای مدت یکماه.^{۱۱}
- ۱۵- اجرای اقدامات لازم در ارتباط با سرحدات ترکیه برای دستگیری یا از کار انداختن اشخاصی که اقدامات مخرب در ترکیه انجام داده‌اند و در یک کشور همسایه پناهنده گزیده‌اند. چنین اقداماتی بوسیله کماندوهای نظامی شایسته با استفاده از ارتش، نیروی دریایی و هوایی پس از اخذ مجوز از شورای وزیران و در چهارچوب توافقنامه‌های منعقد شده بین دولت ترکیه و دولت همسایه مربوطه انجام خواهد شد. ضمناً این اختیار صرفاً در شرایط حالت اضطراری موضوع اصل ۱۲۱ قانون اساسی قابل توسعه خواهد بود.^{۱۲}

بخش سوم: نهادها و اجرا

به هنگام اعلام حالت اضطراری از سوی دفتر نخست وزیر همکاریهای مشترکی بین نهادهای مختلف اداری ترتیب داده می‌شود. بدین منظور شورای همکاری مشترکی متشکل از نمایندگان وزاری مرتبط با مسأله‌ای که به واسطه آن حالت اضطراری اعلام شده تشکیل می‌گردد و وزرایی که این شورا را تشکیل می‌دهند می‌توانند واحدی را برای همین منظور در سازمان مرکزی وزارتخانه‌های خود طراحی کنند.

۹- براساس تصویب نامه اصلاحی شماره ۳۰۷۶ مورخ ۱۴ نوامبر ۱۹۸۴

۱۰- براساس تصویب نامه اصلاحی شماره ۳۰۷۶ مورخ ۱۴ نوامبر ۱۹۸۴

۱۱- براساس تصویب نامه اصلاحی شماره ۳۰۷۴ مورخ ۱۴ نوامبر ۱۹۸۴

۱۲- براساس تصویب نامه اصلاحی شماره ۳۳۱۰ مورخ ۳ سپتامبر ۱۹۸۸ ضمناً اصل ۱۲۱ قانون اساسی مقرر می‌دارد: در شرایط اعلان وضعیت اضطراری براساس مقررات اصول ۱۱۹ و ۱۲۰ قانون اساسی این تصمیم می‌بایست در روزنامه رسمی منتشر گردیده و فوراً برای تصویب به مجلس بزرگ ملی ترکیه تسلیم گردد. اگر مجلس بزرگ ملی در تعطیلی باشد می‌بایست سریعاً تشکیل گردد. مجلس مدت حالت اضطراری را (می‌تواند) تغییر دهد و دوره آن را برای حداکثر چهارماه افزایش دهد. آنها صرفاً به درخواست هیات وزیران، یا ممکنست وضعیت اضطراری را رفع (لغو) نماید. تمهیدات مالی، مادی و کار که بر عهده شهروندان بهنگام اعلان وضعیت اضطراری براساس اصل ۱۱۹ قرار می‌گیرد و براساس ماهیت هریک از انواع وضعیت اضطراری قابل اجرا می‌باشد، ضوابطی که چگونگی تعلیق یا تحدید حقوق و آزادیهای اساسی مندرج در اصل ۱۵ را تعیین می‌نماید چگونه و به چه وسیله‌ای محدودیتهای ضروری در این وضعیت اعمال می‌گردد، چه اقسامی از اختیارات به کارگزاران عمومی اعطاء می‌گردد، چه تغییراتی در موقعیت مقامات رسمی ایجاد می‌گردد و ضوابطی که حاکم است بر مقررات اضطراری می‌بایست در قانون مربوط به وضعیت اضطراری وضع و تنظیم گردند در مدت وضعیت اضطراری شورای وزیران در دفتر ریاست جمهوری تشکیل جلسه می‌دهد و می‌تواند تصویب نامه‌های با الزام قانونی در موضوعات ضروری مربوط به حالت اضطراری صادر نماید. این تصویب نامه‌ها می‌بایست در روزنامه رسمی منتشر گردد و می‌بایست در همتا روز جهت تصویب به مجلس بزرگ ملی تقدیم گردد. محدوده زمانی و تشریفات تصویب بوسیله مجلس نیز می‌بایست در مقررات مربوطه معین گردد.

ادارات و شورای حالت اضطراری:

شورای حالت اضطراری متشکل از اعضاء زیر داخل در ناحیه ای که در آن حالت اضطراری اعلام گردیده تشکیل می‌گردد:

الف) فرماندار ناحیه بمنوان رئیس.

ب) فرمانداران ایالات.

ج) رؤسای مؤسسات عمومی.

د) فرمانده مستقر یا نماینده مجاز فرمانده.

در صورتیکه فرماندار ناحیه‌ای ضرورت بداند و حالت اضطراری در یک ایالت اعلام شده باشد، اداره حالت اضطراری در مرکز ایالت و نواحی آن تأسیس و مستقر خواهد گردید؛ در این صورت اداره ایالتی توسط فرماندار ایالتی یا فردی منتخب او ریاست خواهد شد و اداره ناحیه توسط فرماندار ناحیه ریاست خواهد شد. در دورانی که حالت اضطراری در جریان است، جز در مورد پرسنل تحت امر دستگاه قضایی و نظامیان، هر کارمند خدمات عمومی علاوه بر انجام فعالیت تحت نظارت رئیس خود، در وهله ثانی تحت امر شوراهای فوق خواهد بود.

مقررات مربوط به چگونگی تشکیل و فعالیت شوراهای حالت اضطراری در آئین نامه‌های مربوطه تعیین خواهد گردید.

برخی ضوابط مربوط به اعمال حالت اضطراری

۱- (اختیارات) صلاحیتهای مربوط به دوران حالت اضطراری بنحو زیر به مقامات اداری تعلق می‌گیرد:

الف) در صورتیکه حالت اضطراری یک ایالت را پوشش دهد به فرماندار ایالت.

ب) در صورتیکه حالت اضطراری در بیش از یک ایالت اعلام شده باشد به فرماندار ناحیه.

ج) در صورتیکه حالت اضطراری در سطح تمام کشور اعلام شده باشد یا در ایالاتی که در حوزه صلاحیت بیش از یک فرماندار ایالتی است به فرمانداران ایالات و نکته قابل توجه اینکه فرمانداران ایالتی می‌توانند تمام یا بخشی از وظایف و صلاحیتهای خود را به فرمانداران نواحی که تحت حالت اضطراری قرار دارند تفویض نمایند.

۲- تمهیدات (تکالیف) عمومی شهروندان می‌بایست از سوی تمامی انواع رسانه‌های گروهی اعلام گردد. و در شرایط مقتضی تمهیدات و تکالیف خاص توسط اختطاریه به اشخاص مرتبط با ایشان بصورت کتبی ابلاغ شود. ضمناً در موارد فوری اختطاریه ممکن است بصورت شفاهی انجام، لیکن متعاقباً با نامه کتبی تأیید گردد.

۳- در صورتیکه براساس اینگونه اختطاریه ها اشخاص مکلف به تحویل پول، املاک یا اشیاء منقول خود به مقامات مجاز گردند می‌بایست براساس تشریفات تعیین شده قانونی در ظرف زمانی معین مبادرت به انجام این کار نموده و اگر انجام کاری بر عهده ایشان قرار گرفته آنرا در زمان و مکان تعیین شده به انجام برسانند.

۴- شورای حالت اضطراری یا ادارات مربوطه بهاء، اجاره یا اجرت و یا غرامت قابل پرداخت به اشخاص را بدلیل اموال تصرف شده ایشان یا کار انجام داده شده با توجه به نرخ بازار معین و پرداخت می‌نمایند و در صورت بروز تأخیر در پرداخت قسط مربوطه می‌بایست همراه با سود با نرخ رسمی پرداخت نمایند.

۵- درخصوص اجرای بند قبل اگر افراد زیان دیده به مبلغ تعیین شده و پرداختی از سوی شورا یا ادارات مربوطه به دلیل اعتراض داشته باشند می‌توانند به دادگاه مدنی رجوع کنند.

۶- در صورتیکه اموالی برای دوره زمانی موقت به تصرف درآیند پس از انجام امور لازم به مالکین آنها مسترد می‌گردند در صورتیکه اموال منقول یا غیرمنقولی که متعلق به بخشهای دولتی و دستگاههای متکی به بودجه عمومی کشوراند مورد استفاده قرار گیرند پس از انجام کار به ایشان مسترد گردیده و دراین موارد هیچ گونه بها، اجاره یا غرامتی برای این مؤسسات قابل پرداخت نیست.

نکته مهمی که در پایان این بخش باید بدان توجه نمود این است که حسب مقررات بند ۲ از ماده ۱۹ قانون وضعیت اضطراری در اجرای تمهیدات و نیز اعمال محدودیتهای ذکر شده در این قانون مقررات حقوق بین‌الملل که به ویژه متضمن امتیازات دیپلماتیک و مصونیههای قانونی است می‌بایست رعایت گردد.

بخش چهارم: درخواست کمک

یکی از وظایف (صلاحیتهای) مهم فرمانداران درنواحی که در آنها وضعیت اضطراری اعلام گردیده این است که می‌توانند از فرمانداران نواحی دیگر درخواست کمک نمایند وایشان نیز به فوریت این درخواست را اجابت خواهند نمود؛ البته خواهند نمود؛ نون تا زمانی که کمکهای فرمانداران نواحی دیگر واصل نشده، کمکهای مزبور می‌تواند از عالیترین فرماندهی نظامی ناحیه درخواست شود و ایشان نیز ملزم به همکاری‌اند.

نکته قابل توجه اینکه قانونگذار این شیوه اقدام را منحصر در شرایط اعلام حالت اضطراری به واسطه سه عامل بلایای طبیعی، شیوع بیماری خطرناک و بحران جدی اقتصادی نموده و در مورد حالت اضطراری به واسطه اقدامات تخلف آمیز علیه نظم عمومی به گونه ذیل تعیین تکلیف نموده است:

فرمانداران نواحی که در آن حالت اضطراری به واسطه اقدام علیه نظم عمومی اعلام گردیده، می‌بایست تلاش کنند تا از ایجاد یا قدرت گرفتن آشوبها (اختلالات) اجتماعی در مناطق خود جلوگیری کنند؛ بویژه با استفاده از نیروهای تحت امر خود اعم از نیروهای امنیتی و ... در صورتیکه از اقدام فوق ناتوان باشند می‌توانند از دیگر فرمانداران نواحی درخواست کمک نموده و دراین شرایط وزارت امورداخلی (وزارت کشور) نیز می‌بایست از این موقعیت مطلع گردد. اگر تمامی این اقدامات ناکافی باشد، و یا اگر فرماندار ناحیه‌ای با شرایطی فوق‌العاده و اضطراری مواجه شود می‌تواند از بالاترین فرماندهی نظامی ناحیه خود درخواست کمک کند. در این صورت درخواست مربوطه با شرایط و تشریفات ذیل صورت می‌پذیرد:

الف) در موارد فوری درخواست بصورت شفاهی است، لیکن متعاقباً می‌بایست با نامه‌ای کتبی تأیید شود.

ب) نیروهای نظامی که در اختیار گذارده می‌شوند آموزش داده می‌شوند که پس از مشاوره با فرماندار ناحیه آماده مقابله و تلاش برای متفرق نموده افراد برهم زنده نظم عمومی شوند؛ دراین شرایط فرماندار ناحیه فرامین و دستوراتالمطهرای متناسبی را براساس مقررات ارتش ترکیه صادر و ابلاغ می‌نماید.

ج) مقررات مربوط به نحوه همکاری و هماهنگی میان نیروهای امنیتی و واحدهای نظامی که به منظور کمک مراجعه می‌نمایند و اصولی که بر ساختار فرماندهی آنها حاکمیت دارد می‌بایست متفقاً توسط فرماندار ناحیه و بالاترین مقام فرماندهی نظامی در ناحیه مربوطه تعیین گردد.

د) هزینه‌های ضروری در مورد بکارگیری نیروها و واحدهای نظامی می‌بایست در بودجه وزارت داخله (وزارت کشور) بدون نیاز به دستور پرداخت پیش بینی و تصویب گردد.

نکته قابل توجه در پایان این بحث این است که مشابه صلاحیتهای فوق‌الاشاره برای فرمانداران نواحی عیناً برای فرمانداران ایالات نیز در قانون پیش بینی گردیده و این مقامات علاوه بر امکان درخواست کمک از سایر فرمانداران ایالتی و نیز بکارگیری نیروهای امنیتی و ... از فرمانداران نظامی مستقر در ایالات نیز می‌توانند کمک بگیرند.

درخصوص صلاحیت بکارگیری ارتش در دوران وضعیت اضطراری در کشور ترکیه نیز مقرراتی شرح ذیل وجود دارد:

اول آنکه در طول دوران وضعیت اضطراری، نیروهای امنیتی و نیروهای امنیت ویژه، در چهارچوب انجام مسئولیت خود اختیار استفاده از ارتش را نیز در شرایط مقتضی دارند.

دوم آنکه در شرایطی که دلیل اعلام وضعیت اضطراری، اقدامات علیه نظم عمومی باشد نیروهای مقابله‌کننده در حین انجام وظیفه می‌توانند به شخص یا گروهی از اشخاص که فرمان تسلیم را اطاعت نکرده‌اند و یا تلاش برای حمله به ارتش نموده‌اند، تیراندازی کنند؛ این اجازه به هنگام اقدام به دفاع مشروع نیز از سوی نیروهای امنیتی معتبر خواهد بود.

و سوم آنکه فرمانداران نواحی و یا فرمانداران ایالات وفق مقررات این بخش می‌توانند به نیروهای امنیتی اجازه استفاده از اسلحه را بدهند.

بخش پنجم: آئین دادرسی و مقررات جزایی

شرایط استثنای حاکم بر تمام یا بخشی از کشور در دوران اعلام وضعیت فوق‌العاده و بویژه مقررات خاص حاکم در این دوره، موضوع برخورد با مستنکفین از اجرای قانون اعم از متخلفین و مجرمین را بدنبال خود خواهد داشت؛ بدین منظور دقت در مقررات این بخش حائز اهمیت خواهد بود.

اولاً در باب صلاحیت آنکه به جز جرائمی که رسیدگی به آنها در صلاحیت دادگاههای امنیتی - دولتی و یا دادگاههای نظامی است، تمامی جرائم ارتكابی در سرزمینهای تحت حالت اضطراری در دادگاههای قضایی (مدنی) رسیدگی می‌شود؛ دوم آنکه به جرائم تعریف شده در قانون وضعیت اضطراری وفق مقررات آئین دادرسی حقوقی بصورت علنی و فارغ از مکان یا زمان وقوع جرم رسیدگی می‌شود.
و ثانیاً در باب جرائم آنکه:

الف) هر کسی که اقدامات او موجب نقض اعمال و اقدامات فرماندار ایالتی یا فرماندار ناحیه گردد (براساس اختیارات پیش بینی شده در این قانون و یا دیگر مقررات) و هرکس که از دستورات سرپیچی کند و یا گواهی دروغ بدهد مسئول بوده و علاوه بر مجازاتی که در شرایط عادی بر این عمل پیش بینی شده به مجازات حبس بمدت سه ماه محکوم می‌گردد.

ب) هر کس که اخبار و اطلاعات اغواء کنندمائی را به قصد ایجاد هراس بین مردم نقل یا پخش کند، بطور مشابه مسئولیت داشته و به مجازات اضافه حبس برای سه ماه تا یکسال و جریمه حداقل پنج هزار لیر ترکیه

محکوم خواهد شد. و اگر چنین جرمی با همکاری شخص خارجی انجام شده باشد مجازات حبس آن کمتر از یکسال به همراه حداقل سی هزار لیر ترکیه خواهد بود. و اگر جرم مربوطه مشتمل بر چاپ یا استفاده از رسانه‌های گروهی بوده باشد مجازات مربوطه دو برابر شده و شامل مرتکب اولیه جرم و نیز هر کس دیگری که با او ارتباط و اشتراک داشته می‌گردد.

نکته قابل توجه اینکه عناصر جزایی فوق‌الاشاره به همراه مجازاتهای مربوطه به دسته‌بندی اول حالت اضطراری یعنی وضعیت مزبور بدلیل بلایای طبیعی، شیوع امراض خطرناک و بحرانهای جدی اقتصادی تسری داشته و موضوع در خصوص اعلام وضعیت اضطراری بدلیل اقدامات خلاف نظم عمومی متفاوت و بشرح ذیل می‌باشد:

(الف) درخصوص افعال تخلف آمیز و مجرمانه موضوع بند الف قبل، فرد مرتکب علاوه بر مجازات افعال مزبور در شرایط عادی به حبس بین یک تا شش ماه محکوم خواهد شد.

(ب) درخصوص افعال مجرمانه و تخلف آمیز موضوع بند ب قبل، فرد مرتکب به دو برابر مجازاتهای اشاره شده در بند مزبور محکوم خواهد شد.

علاوه بر نکته فوق بموجب ماده ۲۶ قانون وضعیت اضطراری در مواردی که حالت اضطراری به واسطه اقدامات خلاف نظم عمومی اعلام شده باشد دوره‌های زمانی توقیف (بازداشت) پیش بینی شده در مقررات آئین دادرسی کیفری بویژه موضوع ماده ۲۸ آن قانون می‌تواند به واسطه درخواست کتبی که از سوی دادستان عمومی به قاضی محکمه ذیصلاح داده می‌شود تا دو برابر افزایش داده شود.

بخش ششم: مقررات متفرقه

در این قسمت چند نکته مورد توجه قانونگذار بوده، از جمله:

(الف) در موضوع اختیارات ویژه ادارات محلی، بدین شرح که فرمانداران ایالتی نواحی تحت حالت اضطراری می‌توانند اعتبار تصمیمات یا اقدامات سازمانهای اداری محلی را بطور کلی و یا جزئی و صرفاً در موضوعاتی معین موکول به تصویب خود بنمایند.

(ب) در موضوع پرداخت اضافه کار، بدین شرح که طبق تصمیم شورای وزیران پرداختهای اضافه‌ای متناسب با ساعات کار موقعیت وقایع رخ داده و ماهیت وظایف معموله تعیین و پرداخت می‌گردد و در این پرداختها طبقه شغلی کارمند تأثیری نداشته و مالیات نیز شامل این پرداختها نمی‌گردد.

(ج) در موضوع تخصیص‌های بودجه‌ای، بدین شرح که هیئت وزیران در طول دوران اضطراری اختیار دارد تا تخصیص‌های بودجه‌ای را تا پنج درصد افزایش داده که بدین صورت هزینه‌های ضروری حالت اضطراری را قابل تأمین سازد؛ وزیر اقتصاد نیز اختیار دارد که این تخصیص‌ها را به سازمان ذیربط در بودجه عمومی کشور منعکس نماید.

(د) در موضوع انتشار تصمیمات، بدین شرح که بموجب قانون انتشار تصمیمات تعهدآور در دوران حالت اضطراری از سوی مقامات مربوطه ضروری بوده و مطالب مذکور بدون هیچ گونه عوارض یا هزینه‌ای از سوی رادیو و تلویزیون، همچنین در روزنامه رسمی و جراید کثیرالانتشار محلی درج و انعکاس می‌یابد.

ه) در موضوع اعمال مجازاتهای تنبیهی، بدین شرح که فرمانداران نواحی و ایالات در حیطه انجام وظایف صلاحیتی خود و بویژه اختیارات خاص مربوط به حالت اضطراری می‌توانند مجازاتهای تنبیهی چون توبیخ، اخطار و توقیف حقوق را نسبت به کارکنان بخش عمومی (دولتی) به استثناء نظامیان و قضات اعمال کنند؛ حتی در شرایطی امکان مجازات توقیف حقوق را نسبت به سایر افرادی که خدمات ایشان در چنین شرایطی ضروری است، دارند؛ و فرماندار میزان جریمه را بین یک سوم یا یک هشتم حقوق ماهانه کارمند می‌تواند تعیین نماید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی